

РАЗЛОЗИ, ПУТЕВИ, ПЕРСПЕКТИВЕ

СРБИЈА И ПАРТНЕРСТВО ЗА МИР

Све лоше што је могло да нам се деси – догодило се, било – не повратило се! Додуше, постоји она (пра)стара узречица: *Никад, не реци никад*. Наравно, далеко смо од неке идеалне позиције, тим пре што се налазимо између стремљења ка захукалој Европи, свеколиким интеграцијама, и онога с чим се свакодневно суочавамо а заједнички именитељ му је – искушење.

Више нећемо и не можемо мимо света, таквог какав је, а он се уједињује, тражи путеве трајног мира и напретка. Нама најближа степеница на тој стази јесте Партнерство за мир, па држава Србија чини велике напоре да се са својом Војском, познатом и признатом, нађе на списку земаља које су већ њене чланице.

Стечена искуства несумњиво говоре у прилог Партнерства које државама доноси не само (нај)виши ниво безбедности, даље могућности за чланство у Нато, већ и економску добит. Много тога је урађено, још више ће се учинити да Србија буде чврст фактор стабилности и да заузме место у региону које јој припада.

Б. КОПУНОВИЋ

СНЕЖАНА САМАРЦИЋ-МАРКОВИЋ,
ПОМОЋНИК МИНИСТРА ОДБРАНЕ
ЗА ПОЛИТИКУ ОДБРАНЕ

ДОБРА ВОЉА НА СВИМ СТРАНАМА

Напори које Србија улаже у убрзавање процеса евроатлантских интеграција, пре свих улазак у програм Партнерство за мир, и дипломатске активности на том плану неке су од незаобилазних тема ако је саговорница Снежана Самарцић-Марковић, помоћник министра одбране за политику одбране. Имамо солидну основу, међусобно поштовање и добру вољу на свим странама, што су очигледне предности на том путу.

Током интензивних дипломатских активности у којима су учествовали највиши представници наше земље, стекао се утисак да Србија има подршку међународне заједнице када су у питању евроатлантске интеграције. Ових дана стигла је и препорука америчких сенатора упућена председнику Џорџу Бушу да подржи демократске промене у нашој земљи. То су, ван сваке сумње, добри наговештаји наставка процеса приближавања Србије жељеним циљевима. У светлу поменутих догађања, колико смо ближи Партнерству за мир?

– Радуете ме писмо америчких сенатора, којем је претходило писмо конгресмена, јер је то јасна потврда континуиране подршке нашој земљи и свим напорима које чини у процесу целокупне друштвене трансформације. То је резултат напора и интензивног рада председника републике Бориса Тадића, посете премијера Војислава Коштунице, рада наше амбасаде у Вашингтону, Министарства одбране... Веома је важно што све то има чврсту политичку димензију, јер се ради о великом броју сенатора који се окупио како би пружио заслужену подршку Србији.

Са друге стране, и на домаћем плану расте свест о томе да је правац у коме иде наша земља, а за шта добијамо признања из иностранства, исправан. Наравно, гледано у перспективи, то ће имати позитивни утицај и на плану билатералне сарадње са САД.

Ово је добар повод да истакнем колико Министарство одбране данас има, да се тако изразим, далеко већу спољнополитичку офанзиву него раније. Сви утицајни фактори у нашој земљи морају интензивно да раде на испуњењу два конкретна спољнополитичка циља: улазак у Партнерство за мир и потписивање Споразума о стабилизацији и придруживању са Европском унијом. Два циља која су нераскидиво повезана и представљају веома значајне кораке ка потпуној интеграцији наше земље у европске и евроатлантске структуре.

Партнерство за мир је врло важан чинилац у безбедносној архитектури Европе и доприноси јачању не само војне, већ и политичке сарадње у евроатлантском подручју. Промењене околности у свету и нормализација прилика у нашој земљи довеле су до тога да ми нисмо више "дежурна тема". Отварају се нова ратна жаришта, тероризам опасно прети, свет је суочен с многим искушењима. Дефинисана политика и свест која обликује слику о нама, формиране деведесетих година, остале су некако непромењене. Имамо ситуацију да међународна политика окреће фокус према горућим питањима, ми остајемо негде у позадини иако се многе ствари догађају код нас. Приоритетан задатак нам је да стране partnere уверимо како је овде дошло до нормализације, да смо створили стабилне прилике и јасно дефинисане циљеве.

На који начин да то најefикасније чинимо?

– Понављам, само офанзивним приступом. Тежиште је на развијању партнерских односа са водећим земљама НАТОа и утицајним члановима међународне заједнице. Конкретно, недавно сам службено боравила у Лондону на позив свог британског колеге, заменика министра одбране Адама Инграма. У разговору са њим, тражила сам да ми каже своје “свеже” мишљење, став мимо оне дефинисане политике и погледа према Србији. Зашто? Јер овде постоје свеже идеје, измењена свест. Ако међународна заједница сада не формира другачији, реалнији став према нама, изгубићемо још једну битку са временом. Муњевито се смеђују догађаји на светској сцени, а ми не смемо да таворимо у запаћку.

Да ли нас све што смо до сада учинили довољно препоручује за пријем у Партнерство за мир?

– Без икакве резерве, мој одговор је – да. Целокупна сарадња са земљама чланицама НАТОа и Партнерства за мир у знаку је видљивог и мерљивог напретка. Имамо веома конструктиван инструмент за сарадњу са НАТОом, а то је Група Србија–Нато за реформу одбране, која је формирана на основу одлуке Савета министара СЦГ почетком ове године. Овај инструмент је двоструко битан, као средство координације и информисања. О чему се ради? На пленарним састанцима Групе, који се одржавају сваке четири недеље, обавештавамо наше партнере шта смо урадили у вези са појединим питањима трансформације оружаних снага.

Група ради по принципу радних столова који такође имају свој континуитет и темпо рада. Они су тематски, посвећени реформи војног школства, питању војне имовине, потом професионализацији војске, планирању и буџету... Теме су веома различите и прате потребе у систему. Један од радних столова бави се и Партнерством за мир.

Таквом врстом рада најпре скенирамо проблеме а потом правимо програме реформи и имплементације стратегијског прегледа одбране који ће сутра бити мериторна системска решења. Радимо првенствено због себе, а експерти НАТОа имају прилику да, присуствујући сваком следећем састанку, уочавају конкретан напредак. Отписују се један по један проблем и крећемо даље. Не морамо много да им причамо, да их уверавамо или да идемо као еми­сари, јер пред њиховим очима се одвија напредак. Дакле, они чују и виде да се код нас нешто озбиљно дешава. Једно је када ја идем по свету и причам, то је добро, али увек постоји доза резерве. Међутим, када нам партнери дођу па се лично увере у оно што сам им говорила, онда речи добију праву снагу.

Колико смо спремни за улазак у Партнерство за мир?

– Србија је спремна за улазак у Партнерство за мир. Ако нас сутра позову, имамо припремљен Презентациони документ, о сврси и начину учешћа Републике Србије у Програму. О нашој спремности говори и податак да је готово свим чланицама Партнерства било потребно око три месеца након пријема да израде овај документ. Додуше, то је за сада само нацрт документа

док га ускоро не верификује Влада Србије. Припремили смо и садржај плана активности будућих мисија, изглед, састав, буџет... У току је формирање Интерресорне групе за Партнерство за мир и Савета за евроатлантске интеграције Републике Србије, што је још један одраз озбиљности благовременог приступа процесу интеграција.

Све у свему, имамо разлога за задовољство. Добијамо високе оцене за рад Групе за реформу одбране које кажу да смо више напредовали него неке земље чланице Партнерства за мир. Да смо отишли даље од њих говоре и начин и темпо трансформације оружаних снага.

На који начин нам Нато у томе помаже?

– Пре него што одговорим желим да отклоним заблуду која дуго постоји у нашој јавности а тиче се неког наводног диктата НАТОа о томе колико треба да нас буде у систему одбране, како да изгледамо, како да се зовемо и томе слично. То уопште није тачно. Постоји саветодавни елемент који дискретно препоручује у смислу: можда би вам било боље да учините ово или оно, овако или онако и то је све. Ми то прихватимо или одбијемо, у зависности од конкретног случаја.

Морам да нагласим да МИ правимо програме, а радни столови предлажу решења. Представници НАТОа долазе само у смислу корективног елемента, односно преношење искустава и сопствених грешака. Наравно, преко Групе за реформу обавештавамо их шта смо урадили и докле смо стигли. Они на нас гледају с пуно поверења, ми узвраћамо на исти начин. Како другачије, чему сумња ако ћемо сутра да будемо партнери?

Где смо најдаље отишли у сарадњи?

– Поред Групе Србија–Нато за реформу одбране, потписан је Споразум о транзиту снага НАТОа преко наше територије. Следећи корак је отварање Канцеларије за везу са НАТОом да би се

тај аранжман лакше спроводио. Тиме се избегавају процедуре звања, најав­а, одобравања. Треба напоменути и Прилагођени програм сарадње са НАТОом. Он садржи читаву лелезу веома корисних активности, од курсева страних језика, преко курсева из области војно-цивилних односа и управљања кризама, до учешћа на међународним војним вежбама.

Још један правац сарадње је помоћ на изради документа Стратегијског прегледа одбране. Сада коначно имамо плански документ значајан за нас, а неопходан и за учешће у Партнерству за мир. Оно што предстоји након израде Националне стратегије безбедности, на којој је рад у току, јесте закључивање Безбедносног споразума, који ће омогућити размену поверљивих информација са НАТОом. То су правни кораци, а оно што дефинитивно могу да потврдим с тим у вези је постојање добре политичке воље.

Колико томе доприносе споразуми које потписујемо са САД?

– Постоје два облика међународне војне сарадње. Један је мултилатерални, други билатерални. У првом имамо онај фамозни “кључић” политичког условљавања који нас спречава да уђемо у Партнерство за мир.

Партнерство за мир је врло важан чинилац у безбедносној архитектури Европе и доприноси јачању не само војне, већ и политичке сарадње у евроатлантском подручју. Промене околности у свету и нормализација прилика у нашој земљи довеле су до тога да ми нисмо више “дежурна тема”. Отварају се нова ратна жаришта, тероризам опасно прети, свет је суочен с многим искушењима.

Србија је спремна за улазак у Партнерство за мир. Ако нас сутра позову, имамо припремљен Презентациони документ, о сврси и начину учешћа Републике Србије у Програму. О нашој спремности говори и податак да је готово свим чланицама Партнерства било потребно око три месеца након пријема да израде овај документ. Додуше, то је за сада само нацрт документа док га ускоро не верификује Влада Србије. Припремили смо и садржај плана активности будућих мисија, изглед, састав, буџет...

Још један правац сарадње је помоћ на изради документа Стратегијског прегледа одбране. Сада коначно имамо плански документ значајан за нас, а неопходан за учешће у Партнерству за мир. И оно што предстоји након израде Националне стратегије безбедности, на којој је рад у току, јесте закључивање Безбедносног споразума, који ће омогућити размену поверљивих информација са НАТОом.

Преко билатералних односа имамо отворен пут. Све зависи којом брзином можемо да идемо. Ту бих нарочито истакла споразуме са САД јер су они из те сфере. С њихове стране континуирано добијамо позитивне сигнале који прате и уважавају наше напоре. Потписали смо *Споразум о неширењу оружја за масовно уништавање*, а следи и *Споразум о статусу снага*. Чланови америчке делегације, која нас је посетила, сложили су се да не постоје никакве препреке како бисмо то окончали.

Иако су то наизглед два одвојена пута, они се међусобно виде, приближавају па и укрштају. У најмању руку, утичу један на други. Ако у САД, као водећој светској сили, расте свест да се код нас одвијају позитивни процеси у трансформацији оружаних снага, да је наш систем одбране солидан потенцијал, друштвени, спољнополитички, економски, научни, образовни..., онда су наше шансе веће него икада. У суштини, основно је питање стабилности и безбедности као одлучујућег фактора за сваку државу. Када војска ужива углед и ауторитет, а при том је добро организована, значи и да је друштво у добром стању. Ако је у Србији војска под демократском контролом и цивилним надзором, ако је трансформисана и осавременењена, ако је унутрашњополитички и спољнополитички фактор стабилности онда је у ову земљу лакше улагати. Тада смо перспективни и добродошли, стижу политичка подршка, инвестиције, постајемо предвидив и кредибилан партнер. У том смислу војска је показатељ политичке зрелости друштва.

Мени је јако драго што наши партнери у свету то препознају. Најпре, јер се налазим на овој функцији а и као обичном грађанину ове земље коју препознају као регионални гарант безбедности и сарадње. Тако можемо да гледамо у будућност јер имамо визију, мотивациони фактор изражен уважавањем Србије и напорима које она улаже да постане угледни члан међународне заједнице.

Војска Србије јесте велики потенцијал.

– Свакако. Настојимо да променимо погрешну перцепцију о томе да се ради о пуклом потрошачу, што није тачно. Погрешна политика из неког ранијег периода је допринела стварању слике да се војска употребљава у погрешне сврхе. Оно што недостаје као знак распознавања и што грађанима свакако треба објаснити, јесте чињеница да је у савременом свету безбедност посебна вредност и јавно добро. Без добро организованих оружаних снага она не може да се достигне ни одржи. Ми смо земља у транзицији и пу-

Желим да отклоним заблуду која дуго постоји у нашој јавности а тиче се неког наводног диктата НАТОа о томе колико треба да нас буде у систему одбране, како да изгледамо, како да се зовемо и томе слично. То уопште није тачно. Постоји саветодавни елемент који дискретно препоручује у смислу: можда би вам било боље да учините ово или оно, овако или онако и то је све. Ми то прихватимо или одбијемо, у зависности од конкретног случаја.

Постоје два облика међународне војне сарадње. Један је мултилатерални, други билатерални. У првом имамо онај фамозни "кључић" политичког условљавања који нас спречава да уђемо у Партнерство за мир. Преко билатералних односа имамо отворен пут. Све зависи којом брзином можемо да идемо. Ту бих нарочито истакла споразуме са САД јер су они из те сфере. С њихове стране континуирано добијамо позитивне сигнале који прате и уважавају наше напоре.

У актуелном тренутку међународних односа начело оспонца искључиво на сопствене снаге безбедности и одбране по правилу се замењује или допуњавања чланством у некој од асоцијација колективне безбедности. Када тако гледамо на ствари, јасно је шта је наш интерес.

но тога делује несигурно. Динамика промена је веома интензивна. Кад све изгледа толико неизвесно, онда су извесност и безбедност модерне вредности.

Ко је "произвођач" безбедности? Војска. Треба сагледати да смо ми носиоци једне конструктивне вредности. То није било довољно видљиво због свих афера које су пратиле војску и због тога што је реч о наслеђу једног бившег времена. Војска јесте носилац традиционалних вредности у позитивном смислу те речи. Управо оне треба да буду наша основа за праћење нових савремених светских токова. То се мора пресећи и доћи до здравог ткива. Од квантитета треба створити нову димензију квалитета.

Често се срећете са дипломатским представницима страних земаља. Какве сигнале нам стижу?

– Са великим задовољством морам да кажем како добијамо безрезервну подршку и похвале, посебно за процес трансформације војске. Потврда томе су и бројни позиви које добијамо. Делегација Министарства одбране и Генералштаба, у којој сам и ја била, први пут после осамнаест година ишла је у званичну посету Вашингтону, на позив америчке стране. То тумачимо као признање министру одбране Зорану Станковићу и његовом тиму за допринос модерном редефинисању улоге војске у друштву.

Када нас позову, значе желе да нас чују. Били смо и у Лондону, Бриселу. Тамо су желели да виде ко су ти нови људи, шта је то ново у Министарству одбране Србије. Оно што увек наглашавам у разговору са својим колегама, а желим то да подвучем и овом приликом, јесте да смо ми свесни како је постојеће стање у нашем си-

стему неодрживо. Дакле, ми радимо нешто што је у корист војске и то људи препознају.

Процес трансформације има, сем осталог, за циљ да војска нађе место у друштву и да се препознаје као носилац позитивних промена. Ту морам да истакнем не само улазак у Партнерство за мир и оно што следи, већ и учешће припадника наше војске у мировним операцијама. На једном предавању студентима на Војној академији, председник Тадић је рекао да су неке земље извозници енергије, друге технологије, треће хране и да је увек боља улога извозника него увозника. Уколико бисмо успели да постанемо извозници безбедности, добили бисмо одличан инструмент спољне политике. То би доста допринело нашем угледу у свету. А одбрана мира је у традицији нашег народа и наше војске. Војска Србије има професионални квалитет.

Недавно сам с министром Станковићем боравила у зајечарском гарнизону. Имала сам прилику да се уверим у висок степен обучености, организације обуке, командовања, односа старешина и војника. Грађанин мора да поштује своју војску. Наравно, треба изградити квалитетну инфраструктуру, набавити нову опрему, треба улагати. То се није чинило више од три деценије. И то ћемо променити.

Имамо бројне предности и препоруке за улазак у Партнерство за мир, постоје ли сметње на том путу?

– Предности су вишеструке. Напоменула би само неке од њих, као што су активно учешће у раду међународних безбедносних форума, асистенција НАТОу при успостављању модерног и транспарентног планирања буџета, постизање пуне компатибилности са снагама НАТОа, стварања безбедносних предуслова за прилив страних инвестиција... Такође, можда и најважнији је регионални аспект. Сви наши суседи су се определили за евроатлантску безбедносну будућност. Неке су већ чланице НАТОа, неке у поступку приступања НАТОу и Партнерству за мир, неке као и ми очекују скори пријем у Партнерство. У актуелном тренутку међународних односа начело ослонца искључиво на сопствене снаге безбедности и одбране по правилу се замењује или допуњавања чланством у некој од асоцијација колективне безбедности. Када тако гледамо на ствари, јасно је шта је наш интерес.

Нажалост, постоји само једна, али веома озбиљна сметња и незаобилазна тема а тиче се потпуне сарадње с Хашким трибуналом. Основни проблем безбедносних интеграција Републике Србије односе се на политички а не на експертски ниво. Главни акценти које сам изнела наишли су на позитиван пријем и поштовање код наших партнера, али питање потпуне сарадње с Хашким трибуналом стално лебди у ваздуху. Што га брже будемо решили, а државне и војне службе интензивно раде на томе, пре ћемо ући не само у Партнерства за мир већ и у друге процесе интеграције.

Које кључне активности очекујете до краја године?

– Биће то, рекла бих, врућа јесен. Очекује нас пуно посла... Наравно, наставак рада Групе за реформу одбране, састанци радних столова. Интензивираћемо међународну војну сарадњу. Паралелно с тим одвија се процес реформе војске. Једна од најзанимљивијих облика сарадње биће са америчком државом Охајо. Она ће бити утемељена и постаће традиционална. Одвијаће се у више правца, од безбедносних питања, преко размене искустава на пољу цивилне одбране до братимљења градова Србије и Охајо. Бројним акцијама, предавањима, семинарима, показаћемо да се ратно савезништво и традиционалне везе не заборављају. Траже се обнова старих пријатељстава и успостављање нових облика сарадње... Наравно, надамо се и коначном пријему у Партнерство за мир, за шта смо као систем одбране, уверавам вас, потпуно спремни. ■

Када војска ужива углед и ауторитет, а при том је добро организована, значи да је друштво у добром стању. Ако је у Србији војска под демократском контролом и цивилним надзором, ако је трансформисана и осовременењена, ако је унутрашњо-политички и спољнополитички фактор стабилности онда је у ову земљу лакше улагати. Тада смо перспективни и добродошли.

Ко је "произвођач" безбедности? Војска. Треба гледати да смо ми носиоци једне конструктивне вредности. То није било довољно видљиво због свих афера које су пратиле војску и због тога што је реч о наслеђу једног бившег времена. Војска јесте носилац традиционалних вредности у позитивном смислу те речи. Управо, оне треба да буду наша основа за праћење нових савремених светских токова.

Недавно сам с министром Станковићем боравила у зајечарском гарнизону. Имала сам прилику да се уверим у висок степен обучености, организације обуке, командовања, односа старешина и војника. Грађанин мора да поштује своју војску. Наравно, треба изградити квалитетну инфраструктуру, набавити нову опрему, треба улагати. То се није чинило више од три деценије. И то ћемо променити.

Бранко КОПУНОВИЋ

Пише: Др Бранислав МИЛИНКОВИЋ,
амбасадор у Министарству спољних послова
Републике Србије, Специјални изасланик
за односе са НАТО

ПРЕОКРЕТ У ДОБРОМ ПРАВЦУ

Улазак Србије у Програм НАТО Партнерство за мир редовно се наводи као један од кључних спољнополитичких приоритета земље. Истраживања јавног мњења већ неколико година показују прилично убедљиву подршку грађана Србије овом опредељењу. За разлику од евентуалног уласка у пуноправно чланство Алијансе, око чега још нема националног консензуса, учешће у ПзМ изгледа пожељно, или макар прихватљиво, свим релевантним политичким партијама, независним аналитичарима и великом броју представника грађанског друштва.

ПОЛИТИЧКИ АСПЕКТИ ЧЛАНСТВА

И згледа и да се постепено повећава број оних који увиђају да интеграција у евроатлантске структуре и учешће у Партнерству за мир могу да олакшају процес приближавања Европској унији. Не би било добро да се због свега овог одустане од сталне расправе о политичким аспектима, или, прецизније, позитивним спољнополитичким ефектима које би Србија добила учешћем у ПзМ. Опредељење које не подлеже преиспитивању постаје догматично и може изгубити убедљивост и атрактивност. Зато ћемо се подсетити основних предности које би Србија имала као чланица ПзМ, али и указати на још неке позитивне политичке аспекте који до сада нису били посебно наглашавани.

РЕФОРМА СИСТЕМА ОДБРАНЕ

За оне који пажљивије прате војну проблематику и реформе система одбране, учешће у ПзМ представља даљи подстицај напорима у правцу професионализације и модернизације система одбране, приближава стандарде наше војске онима који важе у развијеним земљама и створа услове за сарадњу са најмоћнијим војним савезом данашњице у областима као што су спровођење мировних операција, борба против међународног тероризма или спречавање ширења оружја за масовно уништење.

Сваки од поменутих разлога има снажне спољнополитичке димензије због којих опредељење за улазак у ПзМ изгледа као разборит и сврсисходан циљ државне политике. Реформом система одбране и сарадњом са земљама чланицама НАТОа стиче се имиџ модерне земље која међународно безбедносно окружење сагледава на савремен начин и жели да допринесе колективним напорима у превладавању безбедносних изазова и претњи. Није никаква тајна да у актуелним међународним безбедносним околностима учешће у мировним операцијама може земљи да донесе веће спољнополитичке поене од вансеријских дипломатских представника.

С друге стране, демократизација безбедносног сектора и укључивање у евроатлантске интеграције могу на посредан начин да створе добре услове за економски напредак земље. Наиме, на тај начин земља добија својеврсну легитимацију на основу које стиче веће шансе да привуче квалитетне стране инвестиције без којих је тешко подстаћи унутрашњи економски развој.

Веома је важно јасно уочити чињеницу да улазак у ПзМ значи укључивање у један развијен безбедносни систем који је у постхладноратовском периоду успостављен у широком евроатлантском простору. Он још није универзалан, попут система УН (мада јачају тенденције да такав постане), али је очигледно више од регионално-одбрамбеног аранжмана, какав је замишљен у време настанка НАТОа. У сваком случају се ради о безбедносном систему који је доминантан у Европи и на Балкану и који се, без обзира на то да ли се неке допадало или не, наметнуо у односу на остале безбедносне аран-

жмане. НАТО и ПЗМ ову функцију остварују у сарадњи са осталим међународним организацијама, пре свега са ЕУ, УН и Оебсом, али у кључним безбедносним питањима играју главну улогу. Отуда се намеће једноставан закључак, до кога су дошле све земље нашег региона, да укључивање у овај систем нема озбиљну алтернативу.

Како се овај безбедносни систем темељи на кључним вредносним постулатима развијеног западног света као што су заштита демократских начела, владавине права и грађанских слобода, додатан значај има и његова функција стабилизатора и гаранта демократског развоја сваке појединачне земље учеснице. Ово је посебно важно за Србију и њен углед у међународним односима узимајући у обзир турбулентни период кроз који је наша земља прошла од краја Хладног рата до данас.

Развијање сарадње Северноатлантског савеза и Београда:
Премијер Србије Војислав Коштуница и генерални секретар НАТОа Јап де Хоп Схефер

ИНТЕГРАЦИЈА КАО ОДГОВОР

У разговорима о ПЗМ понекад се превиђа важна чињеница да улазак у овај систем подразумева и одређене безбедносне гаранције за сваку земљу учесницу Програма. Чланице ПЗМ, додуше, не добијају исти степен безбедносне заштите као чланице НАТОа (могућност колективне одбране војним средствима). Међутим, Алијанса је преузела обавезу да се са сваком активном чланицом ПЗМ консултује у случајевима кад дотични партнер сматра да постоји директна претња његовом територијалном интегритету, политичкој независности или безбедности (тачка 8. Оквирног документа Партнерства). Ова могућност је посебно значајна за земљу која своју безбедносну политику гради у региону који се још доживљава као бременим бројним изазовима.

Отуда је од посебног значаја управо то што улазак у ПЗМ омогућава и додатно поспешује даљи развој регионалне сарадње на плану безбедности. Евроатлантске интеграције су једини прави одговор за безбедносне проблеме савременог Балкана. Учешће у ПЗМ Србији би омогућило нове облике регионалне сарадње за које је чланство у том програму формални предуслов, чиме би се ојачале регионална солидарност и стабилност, а Београд би добио прилику да промовише своју конструктивну реги-

оналну политику за коју постоји велики интерес у седишту НАТОа.

У оним аспектима регионалне сарадње унутар НАТОа у које је до сада био укључен, као што је учешће у SEEGROUP (посебна група за безбедносну сарадњу у Југоисточној Европи) Београд се већ показао као озбиљан и одговоран партнер, посебно када је, током 2005. године, обављао улогу председавајућег овог регионалног форума.

ПОЛИТИЧКИ ДИЈАЛОГ

Конечно, неизоставно је поменути још неке важне спољнополитичке аргументе карактеристичне за област мултилатералне дипломатије. Наиме, у последњих неколико година НАТО се све јачије профилише као форум за политички дијалог о широком кругу

питања из домена безбедности. Све већи број неформалних састанака министара спољних послова или министара одбране земаља чланица и партнера, динамичан политички дијалог сталних представника у седишту Алијансе, те снажан нагласак који овом питању даје генерални секретар НАТОа Јап де Хоп Схефер, само су неки од доказа у прилог овој тези.

Састанци Евроатлантског савета партнерства (ЕАРС), основног политичког тела ПЗМ у чијем раду учествују све земље чланице и партнери, одржавају се више пута годишње на министарском и свакога месеца на амбасадор-

ском нивоу. На њима се покрећу многе важне теме о међународној безбедности, од тога како се суочавати са новим безбедносним ризицима, па до мировних операција под окриљем Алијансе. Разни аспекти ситуације на Балкану честа су тема ових састанака, између осталог и због тога што је Кфор најбројнија операција НАТОа.

Србија данас нема могућност да својим учешћем на овим састанцима допринесе редовном политичком дијалогу у оквиру НАТОа о темама које су за њу од виталног националног интереса. Заузимањем свог сталног места за столом за којим седе све земље чланице НАТОа и ПЗМ Београд би добио знатно бољу шансу да се чују и уваже његови аргументи везани за Косово и Метохију, перцепцију безбедносних претњи, сарадњу у региону Југоисточне Европе и да се саслуша његов став о свим осталим питањима. На тај начин Србија стиче прилику да, на темељу својих виталних националних интереса, а у границама својих могућности и потенцијала, учествује у формулисању безбедносне архитектуре нашег региона и ширег евроатлантског простора. За земљу која је већи део постхладноратовског периода провела под изолацијом и разним облицима санкција ово би могао да буде значајан спољнополитички, стратешки, па и ментални преокрет у добром правцу. ■

САРАДЊА
У ОБЛАСТИ БЕЗБЕДНОСТИ

ОДГОВОР НА САВРЕМЕНЕ ИЗАЗОВЕ

Република Србија геополитички припада простору евроатлантске регије, односно југоисточној Европи. Државе овог региона карактеришу унутрашње тешкоће, блиском прошлошћу оптерећени међународни односи и друго. Поред тога, за југоисток Европе везана су и многа питања глобалне и европске безбедности. Безбедност региона, осим наслеђене нестабилности, умањују и проблеми у вези са транзицијом, етничка и верска нетолеранција, организовани и транснационални криминал и тероризам, што знатно отежава налажење одговарајућих безбедносних решења.

Упркос напорима међународне заједнице и држава региона југоисточне Европе даље није у потпуности стабилизована безбедност тог дела континента. Имајући све то у виду, сарадња у безбедности – кооперативна безбедност, поставља се као императив. Програм НАТОа Партнерство за мир један је од практичних облика сарадње као одговор на савремене безбедносне изазове, ризике и претње и представља важан елемент у безбедносно-интеграционим процесима којима тежи и Република Србија.

Стратегијом одбране и Нацртом стратегијског прегледа одбране дефинисани су основни ставови и дате даље смернице које се односе на систем одбране. Међутим, иако се чине одређени напори на том пољу, непостојање целовите *Стратегије националне безбедности* која би обухватила и систем одбране, у знатној мери отежава и успорава успостављање осталих практичних облика сарадње на билатералном и мултилатералном нивоу и интеграционе процесе наше земље уопште.

Програм Партнерство за мир је најзначајнија програмска иницијатива НАТОа усмерена на јачање поверења и сарадње између земаља чланица НАТОа и других земаља у евроатлантској ре-

гији у циљу развијања и јачања безбедности и стабилности. Учесће у Партнерству представља израз заједничког уверења да се безбедност и стабилност у регији могу остварити само уз сарадњу и заједничку акцију на основама сарадње у безбедности – кооперативне безбедности. Партнерство почива на заштити, унапређењу и очувању основних слобода и људских права, правде и мира посредством демократије. На тим заједничким вредностима почивају и Савет Европе и Европска унија. Својим приступањем држава потврђује да испуњава основне обавезе које проистичу из Повеље УН и принципа Универзалне декларације о људским правима. Такође, обавезује се да ће се уздржати од претњи или употребе силе против територијалног интегритета или политичке независности било које државе, да ће поштовати постојеће границе и проблеме решавати мирним средствима. Држава тиме још једном потврђује своју приврженост Завршном документу из Хелсинкија и свим накнадним документима Оебса, те поштовању задатака и обавеза коју је преузела у области контроле наоружања.

НАСТАНАК И РАЗВОЈ ПРОГРАМА

Партнерство нуди државама могућност да учествују у више од 24 области сарадње, укључујући помоћ у подршци демократске контроле снага одбране, борбу против тероризма, развијање интероперабилности и планирање у случају природних катастрофа. Партнери могу остварити сарадњу преко више од 1.400 специфичних активности. Свака држава бира оне активности које су складу са сопственим циљевима датим у Презентационом документу (Presentation Document). На основу тога израђује се двогодишњи индивидуални програм партнерства (Individual Partnership Programme). Он је индивидуалан и за сваку земљу специфичан. У складу са сувереним правима и националним интересима, преко Презентационог документа и осталих планова и програма, држава одређује садржај партнерске сарадње. Са друге стране, потребна је сагласност и НАТОа који, на основу својих критеријума и стандарда, процењује да ли је земља кандидат спремна да приступи Програму.

У чланство су до сада примљене све земље евроатлантске регије изузев Србије, Босне и Херцеговине и Црне Горе. У вези са тим, и све остале земље региона југоисточне Европе су или чланице Програма које теже чланству у НАТО или су већ у његовом саставу. Чланство у Програму и Европској унији није формално међусобно условљено, али је компатибилно. НАТО и ЕУ имају исте системе вредности, стандарде и процедуре. Конципирање Европске безбедносне и одбрамбене политике (European Security and Defence Policy – ESDP) базирано је на основама НАТОа.

Преко Партнерства постоји реална могућност да се ојача и унапреди национална безбедност земље, а тиме убрза и њен економски преображај. Све ово доводи до стварања стабилног окружења и унапређења сарадње и веза у региону у правцу постизања трајног мира у регији. Започете реформе система одбране Републике Србије неминовно доприносе убрзавању процеса приступања Партнерству за мир и помажу ефикаснијем прилагођавању општеприхваћеним принципима демократске контроле оружаних снага и јачању спремности земље да одговори на савремене безбедносне изазове, ризике и претње у земљи и окружењу.

Крај Хладног рата обележило је рушење Берлинског зида новембра 1989. године. Услед тога, дошло је до изузетно брзих промена у средњој и источној Европи. Та ситуација приморала је НАТО да се суочи са новим и сасвим другачијим безбедносним изазовима, ризицима и претњама. Последице огромних политичких промена створиле су нове неизвесности и услове за стварање нових нестабилности по безбедност Европе.

На Самиту НАТОа у Лондону, јула 1990. године, предложени су нови облици сарадње са земљама бившег Источног блока. У де-

Историјски Самит у Бриселу јануара 1994.

цембру 1991. године промовисана је идеја и направљени су први кораци за формирање Северноатлантски савет за сарадњу (North Atlantic Co-operation Council – NACC). Идеја је била да се формира форум који ће окупити НАТО и земље партнере како би разговарали о питањима од заједничког интереса. Осим питања одбране, сада се могло дискутовати и о економији, заштити животне средине, социјалној заштити... Форум је постао средство за промовисање стабилности и безбедности у евроатлантској регији као целини. Непосредно након Хладног рата, Савет се бавио безбедносним проблемима који су се тицали, на пример, повлачења руских трупа из балтичких држава. Иако је Савет отворио могућност мултилатералног политичког дијалога, није постојала могућност да свака земља партнер развије посебне односе за сарадњу са НАТОом.

ИНТЕРЕС ДРЖАВА

Државе се удружују да би се суочиле са заједничким изазовима, ризицима и претњама као што су: унутар државни сукоби – сепаратизам, национални и верски екстремизам, регионални конфликти – разграничење држава, тероризам, пролиферација оружја за масовно уништење, организовани криминал и корупција, неједнак економски развој – сиромаштво, демографска експанзија – миграције, демократизација, заштита људских и мањинских права, уништавање животне средине и климатске промене, исцрпљивање природних извора, епидемије... Суочавање са заједничким изазовима, ризицима и претњама можда је и најважнији извор жеље за сарадњом. Затим, оне имају и заједничке интересе, који могу, а не морају, да буду исти.

На Самиту Северноатлантског савета Натоа (North Atlantic Council – NAC) у Бриселу јануара 1994. године, представљена је иницијатива Алијансе под називом Партнерство за мир. Програм је представљао практични облик билатералне сарадње између Натоа и партнерских земаља појединачно.

Савет за евроатлантско партнерство (Euro North Atlantic Partnership Council – EAPC) је заменио маја 1997. године Савет за евро-атланску сарадњу. Тиме је отворен пут ка развоју проширеног и ефикаснијег партнерства.

Програм Партнерство за мир сматра се једним од највећих достигнућа на пољу безбедности у последњих 12 година. Од када је покренут 1994. године, позиву да се придружи одазвало се 30 земаља: Албанија, Азербејџан, Аустрија, Белорусија, Македонија, Бугарска, Грузија, Естонија, Ирска, Јерменија, Казахстан, Киргистан, Летонија, Литванија, Мађарска, Молдавија, Пољска, Румунија, Русија, Словачка, Словенија, Таџикистан, Туркменистан, Узбекистан, Украјина, Финска, Хрватска, Чешка Република, Швајцарска и Шведска. Од тада, десет земаља постале су чланице Натоа: Мађарска, Пољска и Чешка Република 1999. године и Бугарска, Естонија, Летонија, Литванија, Румунија, Словачка и Словенија 2004. године.

Након 1997. године са Русијом и Украјином развијени су специјални односи потписивањем Оснивачког акта Нато–Русија и Повеље Нато–Украјина о посебном партнерству. Интезивирањем односа Савеза са Русијом, основан је Савет Нато–Русија 2002. године у којем се Нато и Русија посматрају као равноправни партнери. У новембру 2002. године усвојен је Акциони план Нато–Украјина

на који подржава реформске напоре Украјине на путу за пуну интеграцију у евроатлантске безбедносне структуре.

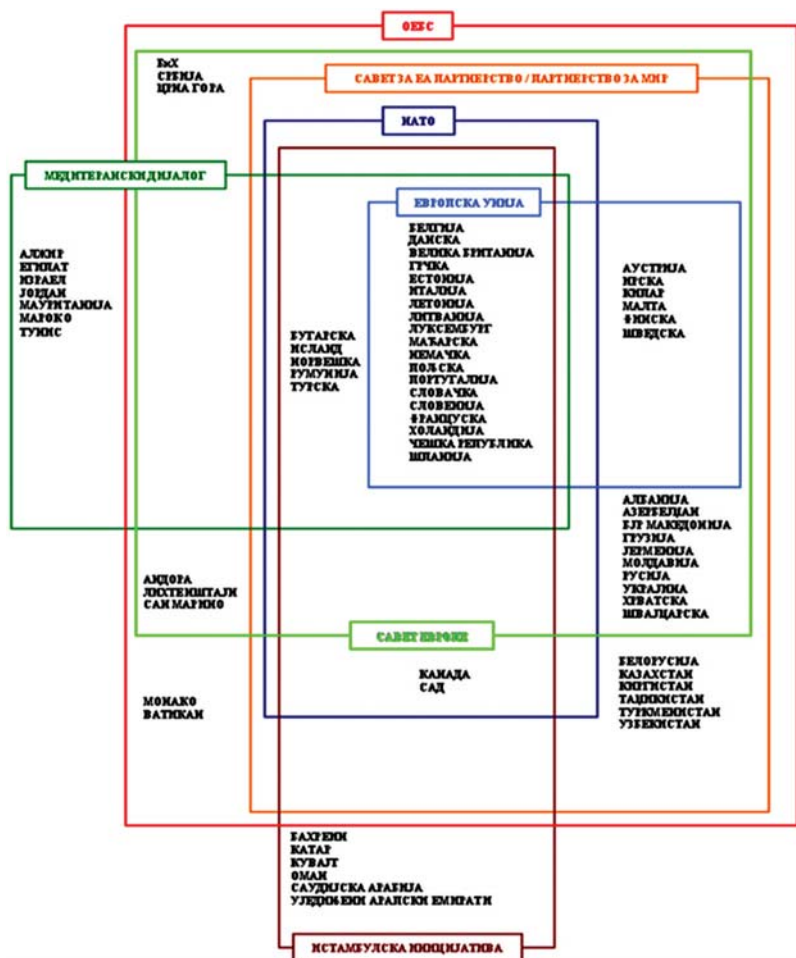
На Самиту Натоа у Прагу новембра 2002. године покренут је Акциони план партнерства против тероризма (Partnership Action Plan against Terrorism) чиме је изражена неподељена одлучност да се партнери придруже у борби против тероризма. Извршена је свеобухватна ревизија Савета за евроатлантско партнерство и Програма Партнерство за мир, где је препоручено јачање политичког дијалога Натоа са партнерима и веће учешће у процесу планирања, спровођења и увид у преглед активности у којима се учествује. Представљен је нови механизам сарадње, Индивидуални акциони план партнерства (Individual Partnership Action Plan – IPAP), који омогућава Натоу да изради програм помоћи и за partnere којима је она неопходна у областима реформи.

НАЧИН ПРИСТУПАЊА

Ради јачања мира, стабилности и безбедности, Позивним документом (Invitation Document), упућеним од шефова држава или влада земаља чланица Натоа на Самиту 10. и 11. јануара 1994. у Бриселу, практично је почело позивање земаља Европе и чланица Оебса да се укључе у Партнерство за мир.

По упућивању позива, свака држава је обавезна да потпише Оквирни документ који представља формално приступање Програму. Документ је споразум где земља која приступа Програму преузима обавезе: очувања демократског друштва; придржавања принципа међународног права; испуњења обавеза у складу са Повељом

ЕВРОАТЛАНТСКА БЕЗБЕДНОСНА АРХИТЕКТУРА

ЧЕТИРИ ОСНОВНА РАЗЛОГА

Очигледно је да је традиционални рат између држава све ређи, из много разлога:

– прво, као оштри контраст вредностима ере колонијализма, данас постоји снажна норма на светском нивоу која подупиरे међународну правну забрану територијалне агресије; преданост ратовању, идеологија која је рат сматрала оличењем врлине, узвишености и славе, практично је нестала у напредним, индустријским земљама;

– друго, економска моћ је све ефикасније средство за постизање националних циљева у међународним односима;

– треће, постоји све више доказа који указују да је војна сила све мање ефикасно средство, без обзира на то да ли се ради о управљању сопственом државом или у међународним државним пословима; територијална агресија више није исплативо средство за стицање богатства;

– четврто, комплексним, међусобно зависним друштвима, потребан је висок ниво добровољне сарадње са грађанима да би могли ефикасно да функционишу; нема сврхе освојити државу уколико освајач не може након тога да је контролише.

САРАДЊА У БЕЗБЕДНОСТИ

Вредност и употребљивост израза "сарадња у безбедности" јесте та што сам језик охрабрује отворен и конструктиван начин размишљања, при чему није оптерећен познатим дисциплинарним границама и традиционалним начином размишљања који у први план ставља безбедност државе. Овај термин тежи да у први план стави консултацију, а не конфронтацију; умиривање, поготово не исправљање, међузависност, једностраност.

УН, Декларације о универзалним људским правима, Хелсиншког акта и међународних споразума о контроли оружја и разоружања; о уздржавању од употребе претњи и примени силе против других држава; о поштовању постојећих граница и о мирном решавању сукоба. Осим тога, на унутрашњем плану, земља се обавезује да преузима и специфичне обавезе као што су: транспарентност у планирању националне одбране и њеног процеса буџетирања; обезбеђење демократске контроле над снагама одбране; одржавање способности и спремности за допринос у операцијама под окриљем УН-а и/или одговорности Оебса; развијање војних односа сарадње са НАТОом у сврху заједничког планирања, обуке и вежби ради јачања способности за учешће у мисијама одржавања мира, тражења и спасавања, хуманитарних операција и других операција о којима се могу споразумети, те, развој, за дужи период, снага које ће бити способније да садејствују са снагама земаља чланица НАТОа. Алијанса са друге стране исказује спремност да сарађује и помогне у свим тим областима и да уступи део својих капацитета у те сврхе.

ПРЕЗЕНТАЦИОНИ ДОКУМЕНТ

Држава која се прикључује програму обавезује се да ће доставити Презентациони документ, којим се идентификују намере у постизању циљева Партнерства.

Презентациони документ чине начелно три целине: Политички оквир – темељи партнерског односа; Области сарадње и Снаге и ресурси за Програм Партнерство за мир.

У првом делу држава изражава своју трајну приврженост начелима демократије, индивидуалне слободе и владавине права – кључним заједничким вредностима евроатлантске заједнице народа које су садржане у Саверноатлантском уговору. Такође, изражава спремност да допринесе развоју мирних и пријатељских

односа, јачању институција, поштовању начела Повеље Уједињених нација, развоју економске сарадње и другим циљевима и потврђује своју приврженост Завршном документу из Хелсинкија и осталим основним документима Оебса. Осим тога, у документу се истиче у којим све форумима, иницијативама и програмима Партнерства држава жели да активно учествује.

Другим делом документа држава изражава своју намеру да сарађује у областима као што су: демократска контрола одбрамбених снага; изградња одбрамбених структура; војно образовање; командовање, контрола, комуникације и обавештајна делатност; логистика; управљање кризама; учешће оружаних снага у мировним мисијама, хуманитарној помоћи и несрећама; управљање и контрола у оквиру интегрисаног ваздушног простора и противваздухопловна одбрана и др.

У трећем делу се одређују људски, материјални, финансијски, инфраструктурни и други ресурси, у складу са могућностима земље, како би се ефикасно спроводили сви планови и програми активности у оквиру Партнерства.

Савет за евроатлантско партнерство (Euro-Atlantic Partnership Council – ЕАРС), је политички форум и тело Партнерства за мир које надгледа развој дијалога, консултација и сарадње између НАТОа и свих партнера, као и ствара практичну основу за сарадњу и консултације између сваке земље чланице ПЗМ појединачно са Алијансом. Активности ЕАРС усклађују активности Програма Партнерство за мир. Базирају се на двогодишњем акционом плану који се фокусира на консултације и сарадњу у читавој лепези области у сфери политичких и безбедносних питања, укључујући регионална питања, контролу наоружања, међународни тероризам, мировне операције, економска питања у сфери одбране, планирање за случајеве цивилних ванредних ситуација, као и научна питања и питања животне средине. На различите начине, ЕАРС такође представља надкриљујуће политичко тело за спровођење Радног програма партнерства (РВР). У смислу методе рада, потпуно пресликава Северноатлантски савет НАТОа. Заседа на нивоима шефова држава и влада (просечно једном у две године), министра спољних послова и министра одбране (два пута годишње) и сталних представника – амбасадора (једном месечно).

ИНИЦИЈАТИВЕ НАТОА

Једну од виталних компоненти европске безбедности свакако представља и Медитеран. НАТО је у вези са тим започео дијалог 1994. године са шест земаља тог региона: Алжиром (марта 2000. године), Египтом, Израелом, Јорданом (новембра 1995. године), Мауританијом, Мароком и Тунисом. Циљ дијалога је отклањање могућих неспоразума везаних за НАТО и јачање поверења преко веће транспарентности, разговора и сарадње.

На Самиту НАТОа у Мадриду јула 1997. године основана је Медитеранска група за сарадњу, одговорна за настављање дијалога и јачање билатералних и мултилатералних мера ради унапређења сарадње и консултација, учешће у истраживачком раду Алијансе, планирању хитних цивилних операција, програмима информација и образовања, контроли наоружања и решавању криза, те

*Спремни за Партнерство:
припадници наше војске на вежби
"Плави пут"*

ЗЕМЉЕ НАТО: ЗЕМЉЕ П+М:

БЕЛГИЈА
БУГАРСКА
ВЕЛ. БРИТАНИЈА
ГРЧКА
ДАНСКА
ЕСТОНИЈА
ИСЛАНД
ИТАЛИЈА
КАНАДА
ЛЕТONIЈА
ПИТВANIЈА
ЛУКСЕМБУРГ
МАЂАРСКА
НЕМАЧКА
НОРВЕШКА
ПОЉСКА
ПОРТУГАЛИЈА
РУМУНИЈА
САД
СЛОВАЧКА
СЛОВЕНИЈА
ТУРСКА
ФРАНЦУСКА
ХОЛАНДИЈА
ЧЕШКА РЕПУБЛИКА
ШПАНИЈА

АЛБАНИЈА
АУСТРИЈА
АЗЕРБЕЈДЖАН
БЕЛОРУСИЈА
ЈЕРМЕНИЈА
ХРВАТСКА
ФИНСКА
ГРУЗИЈА
ИРСКА
КАЗАХСТАН
КИРГИСТАН
МАКЕДОНИЈА
МОЛДАВИЈА
РУСИЈА
ШВЕДСКА
ШВАЈЦАРСКА
ТАЦИКИСТАН
ТУРКМЕНИСТАН
УКРАЈИНА
УЗБЕКИСТАН

одређених војних активности. Дијалог је примарно билатералног формата (Нато+1).

На Самиту Натоа у Истамбулу јуна 2004. године покренута је Истамбулска иницијатива за сарадњу (NATO's Istanbul Cooperation Initiative) са циљем да допринесе дугорочној глобалној и регионалној безбедности нудећи земљама ширег блискоисточног региона практичну сарадњу у безбедности са Натоом. Иницијатива је усмерена на постизање циљева унапређења безбедности и стабилности уз једно ново трансатлантско ангажовање, понуду одговарајућих савета у реформи система одбране, њеном планирању, буџетирању, цивилно-војним односима, промовисању војно-војне сарадње ради унапређења интероперабилности, борби против тероризма разменом информација и поморском сарадњом, неширења оружја за масовно уништење и борбу против шверца људи и роба.

Сарадња се остварује са појединачним члановима Заливског савета за сарадњу (Gulf Cooperation Council) који чине: Бахреин, Куввајт, Оман, Катар, Саудијска Арабија и Уједињени Арапски Емирати.

Иницијатива за југоисточну Европу (NATO's South East Europe Initiative) представља серију програма и иницијатива са циљем промовисања регионалне сарадње и дугорочне стабилности на Балкану. Иницијатива је на Самиту Натоа у Вашингтону 1999. године са намером да се, поред земаља чланица Савета за евроатлантско партнерство и Партнерства за мир, укључе и остале земље региона као што су Босна и Херцеговина, Хрватска (у то време није била члан Партнерства за мир) и Савезна Република Југославија (када то околности дозволе).

Нестабилности и конфликти који су се одиграли у југоисточној Европи, географски уклештени између чланица Натоа са севера (Мађарска), са истока и североистока (Бугарска и Румунија) и са југа (Грчка, Италија и Турска) директно су повезани са интересима Алијансе.

Добар пример је успостављање Управљачке групе за сарадњу у безбедности југоисточне Европе (South East Europe Security Cooperation Steering Group – SEEGROUP) чије су земље учеснице:

ПО СЛОВУ ПОВЕЉЕ УН

Оснивачи Уједињених нација су дали врло јасну дефиницију колективне безбедности у Повељи Уједињених нација. У њој се од држава захтева да одбаце употребу силе између себе и да колективно помогну било којој од њих уколико је нападнута. Током Хладног рата, изузев можда у Кореји, колективна безбедност није стављана на пробу. После тог периода пракса је углавном подразумевала увођење ембарга и санкција, а употреба силе била је селективна и често проблематична. У исто време јавила се и идеја, која је с временом постала веома популарна, да безбедност треба остварити заједно са осталима, а не против њих. Сам приступ се битно разликује од претходних јер подразумева превенцију, а не застрашивање и потенцијалне сукобе. Имајући у виду вишедимензионални карактер безбедности и да су савремени безбедносни изазови, ризици и претње све мање искључиво војног карактера, појављује се један нови концепт који све то заједно обухвата – “сарадња у безбедности” или “кооперативна безбедност”.

не застрашивање и потенцијалне сукобе. Имајући у виду вишедимензионални карактер безбедности и да су савремени безбедносни изазови, ризици и претње све мање искључиво војног карактера, појављује се један нови концепт који све то заједно обухвата – “сарадња у безбедности” или “кооперативна безбедност”.

Албанија, Аустрија, Македонија, Босна и Херцеговина, Бугарска, Велика Британија, Грчка, Италија, Молдавија, Румунија, Словенија, САД, Србија, Турска, Хрватска, Швајцарска и друге заинтересоване земље. Један од последњих примера развијања такве врсте сарадње је израда Оквирних смерница (Framework Guidelines) којима се развија и унапређује безбедност граница у циљу заједничких напора и борбе против организованог криминала, тероризма, шверца људи, дрога, оружја и друге илегалне робе и материјала. Главна достигнуће је свакако Заједнички документ процене регионалних безбедносних изазова и могућности југоисточне Европе (South East Europe Common Assessment Paper on Regional Security Challenges and Opportunities – SEECAP), исцрпан и акционо оријентисан преглед безбедносног окружења у југоисточној Европи који представља заједничко виђење изазова и могућности за земље учеснице да сарађују у њиховом идентификовању и решавању.

Председавајућа земља SEEGROUP-ом у 2005. години била је Србија и Црна Гора која је врло успешно руководила радом групе. У 2006. години председава Босна и Херцеговина.

Даљи развој међународних односа претвара мир и безбедност у опште добро и заједничку одговорност свих међународних субјеката. Карактер тих односа је такав да ниједна земља на њих не може одговорити самостално. Сарадња и узајамност деловања постају све потребније у обликовању међународне, али и националне безбедности. Програм Партнерство за мир, остале иницијативе и процеси интеграција у евроатлантској регији и шире без сумње томе изузетно допринесе. ■

Роберт КОРДИК

Пише: Милан МИЛАНОВИЋ,
Директор дирекције за НАТО
у Министарству спољних послова
Републике Србије

ЕКОНОМСКИ ЕФЕКТИ УЛАСКА У ПРОГРАМ ПАРТНЕРСТВА ЗЕМЉА ОД ПОВЕРЕЊА

Када се заврше одређене фазе реформе система одбране, презентоване у Нацрту стратегијског прегледа одбране, Војска Србије ће бити много ефикаснија и коштаће мање него она коју имамо сада, што значи да ће у буџету бити више средстава за друге корисне ствари као што су наука, школство, здравство... У случају да Србија постане део Алијансе то ће, по дефиницији, представљати најјачи могући сигнал за стране инвеститоре да се, након обезбеђивања стабилности државе и региона у одбрамбеном и безбедносном смислу, створе повољни услови и велика могућност за отварање нових радних места, оживљавање посустале индустрије, пораст стандарда становништва, бољи и безбеднији живот за све грађане Србије.

Евроатлантска заједница представља највише интегрисану безбедносну целину у глобалним размерама паралелно са Саветом безбедности УН, најзначајнијим међународним фактором у очувању светског мира и безбедности. Република Србија је чврсто опредељена на свом курсу за улазак у евроатлантске интеграције и то је један од од најважнијих спољнополитичких циљева наше земље.

Након уласка у Партнерство за мир (ПзМ), отвара се могућност да Република Србија постане и чланица НАТОа. То ће зависити од изражене демократске воље грађана Србије, нашег руководства, али и од НАТОа, јер је потребно усвојити велики број стандарда да бисмо се квалификовали као поуздан и снажан партнер.

Чланство Србије у ПзМ, а касније у НАТО, за нашу земљу значио би веома много, и у формалном и у практичном смислу. Србија би постала део евроатлантске породице и наша безбедност била би знатно унапређена. Имали бисмо много користи, али и обавеза.

ТРОСТРУКИ ЕФЕКАТ

Улазак у евроатлантске интеграције је природан пут за Европску унију и тешко ћете наћи земљу која је постала чланица ЕУ а да пре тога није била чланица ПзМ и НАТОа. Србија би тиме постала значајан елемент евроатлантске безбедносне архитектуре, са модерном и високо интероперабилном војском спремном да у сваком тренутку брзо и ефикасно сарађује са оружаним снагама других партнера и чланица Алијансе.

Улазак у ПзМ, а затим у НАТО, имао је за већину земаља троструки ефекат: јасно учвршћивање безбедносне и спољнополитичке оријентације, снажан сигнал страним инвеститорима за директна улагања и убрзање започетих процеса реформи сектора безбедности, што се рефлектује и на општу демократизацију у друштву.

Чланством у ПзМ ствара се неопходан безбедносно-политички оквир који даје гаранције за политичку стабилност и побољшање међународног положаја земље, чиме се поспешује процес унутрашњих реформи на путу ка чланству у ЕУ.

Искуства земаља које су прошле овај пут говоре да су имале повећан и стабилан прилив инвестиција (вишеструко повећан), уна-

Улазак у Партнерство омогућава и ширу употребу нових технологија за стварање ефикасних оружаних снага

пређење финансијске сарадње, бољу међународну препознатљивост земље, повећање трговинске размене са већим заступљеношћу на тржишту чланица Натоа и ЕУ, развој наменске производње на вишем нивоу, пораст сектора услуга, побољшање саобраћајне инфраструктуре (путеви, железница и др.), раст прилива од туризма... Све то обезбеђује динамичан и одржив друштвено-економски развој. У скоро свим овим земљама буџет је уравнотежен, запосленост у порасту, а инфлација ниска и под контролом. То су чињенице и лако их је проверити.

Експертске анализе рађене у земљама нашег региона, а које су у ПЗМ и Натоу, указују на значајне макроекономске ефекте произашле из тог чланства. На делу је тзв. систем "спојених судова" који се може најлакше објаснити следећим узрочно-последичним низом: безбедност, стабилност, побољшан међународни положај, инвестиције, економски развој, већа интегрисаност у евроатлантске структуре, бољи животни стандард грађана.

Или, са аспекта процеса интеграција: Партнерство за мир, Нато, Европска унија.

УБЕДЉИВИ ПОКАЗАТЕЉИ

Привреда нових чланица убрзано се интегрише у робне и новчане структуре евроатлантске заједнице, а непосредни позитивни ефекти учлањења посебно су уочљиви у погледу континуираног повећања прилива страних директних инвестиција и побољшања рејтинга на лествици кредитног ризика. Искуства земаља региона показују да се значајнији раст инвестиција уочава, у принципу, у периоду непосредно пре пријема у Нато, да би након чланства оне наставиле стабилно да расту. Улазак у ПЗМ првенствено доприноси јачању перцепције "земље од поверења", односно стварању повољнијег политичког оквира за привлачење страних инвестиција, док стварни економски ефекти долазе након учлањења у Нато и касније у ЕУ.

Шири економски ефекти чланства у ПЗМ и Нато односе се и на реформу система одбране који се, као подсистем друштвеног система, све више сагледава као развојни потенцијал, а не само као пуки потрошач.

Закључивање повољнијих комерцијалних уговора са страним партнерима у сфери наменске производње један је од примера ових ефеката. Уласком у евроатлантске структуре такође се обезбеђује приступ различитим фондовима Натоа и ЕУ намењених реструктурисању одбрамбеног система земље и његовом прилагођавању како би одговорио стварним потребама у условима измењених безбедносних изазова.

Да бисмо све наведено поткрепили конкретним чињеницама, узећемо пример Чешке Републике која је 2005. године достигла ниво развоја Португала. Чешка је земља са просечним годишњим приливом инвестиција од око десет милијарди евра и земља која је на трећем месту најатрактивнијих за улагање, после Кине и Индије. Затим, пример Пољске у којој инвестиције константно расту од уласка у ПЗМ да би данас достигле бруто износ од преко 80 милијарди евра. Даље, Словачка такође бележи константни раст страних инвестиција да би у периоду 2001–2004. друштвени производ по глави становника порастао са 3.800 на 4.600 евра.

У Румунији су укупне инвестиције у периоду 2000–2004. износиле преко 13 милијарди евра, да би само током 2005. године њихов износ порастао за преко пет милијарди.

Слична ситуација је и у другим земљама нашег ужег и ширег окружења.

Закључак је јасан. Све новопримљене чланице, већ дуго година, имају стабилан и континуиран прилив страних инвестиција које им, поред сијасет других позитивних ефеката (који се посредно и непосредно рефлектују на целокупну економску и безбедносну инфраструктуру), обезбеђују дугорочан, стабилан раст и развој.

Успоравање европских и евроатлантских интеграција Републике Србије отежало би њен међународни положај, унутрашњи развој, али и процес стабилизације у региону југоисточне Европе у којем наша држава има веома значајну улогу, узимајући у обзир геостратегијски положај и демографски потенцијал. ■

СПОРАЗУМИ СА НАТООМ ПРЕ ПРИСТУПАЊА ЧЛАНСТВУ

САМИ БИРАМО ПУТ

Основни предуслови за ulazak у Програм Партнерство за мир, огледају се у поштовању прописане процедуре и у потписивању одређених споразума са НАТООМ. Након тога држава испуњава све услове за пуноправно чланство и несметано коришћење свих могућности које нуди овај програм.

Програмима сарадње са НАТООМ у протеклом периоду исказана је спремност Алијансе да нам помогне на путу приступања европским и евроатлантским интеграцијама. Док је наша јавност детаљније обавештена о корацима које држава треба да предузме на путу ка ЕУ, мање је познато које споразуме треба да потпише када је у питању приступање безбедносним интеграцијама.

Један од два битна споразума које ћемо потписати је Споразум о статусу снага (Agreement among the States parties to the North Atlantic Treaty and the other States participating in the Partnership for Peace regarding the status of their forces – SOFA), који није званично предложен СЦГ, будући да је то документ који обавезује само чланице државе Програма Партнерство за мир. Уважавајући ту чињеницу, али и потребу да се он потпише и са СЦГ, НАТО је понудио државној заједници Србија и Црна Гора Нацрт споразума о транзитним аранжманима за операције подршке миру (Line of communication – LoC). Споразум је потписан у јулу, а ратификован у Скупштини СЦГ у новембру 2005. године.

Формално овај споразум није услов за ПЗМ. Његова ратификација је недвосмислено исказала одређеност СЦГ за евроатлантске интеграције. Уједно, представља и оспособљеност државе за приступање SOFA RfR споразуму (Споразум између држава чланица НАТОа и других држава учесника Партнерства за мир о статусу њихових снага, из 1995. године). Њиме се поред транзита регулише и статус стационираних снага НАТОа. Осим наведеног, сва покренута питања ће се поново и свеобухватно разматрати приликом непосредног приступања Републике Србије Партнерству. Један од начина да се достигне пуна интероперабилност, поред усвајања процедура, стандарда и прописа НАТОа јесу и заједничке војне вежбе. Усаглашавање и потписивање свих докумената који регулишу статус припадника оружаних снага при учешћу на заједничким војним вежбама код нас и на територији држава чланица биће превазиђен потписивањем овог споразума.

У ДУХУ РЕЗОЛУЦИЈЕ 1244

Поступак усаглашавања свих чланова Додатних аранжмана је у завршној фази и очекује се њихово потписивање у наредном периоду, након чега би могла почети и његова реализација на терену. Извесност потписивања потврђује и скоро формирање (септембар 2006) Канцеларије за везу са НАТООМ, којој ће прелаз трупa НАТОа преко територије Републике Србије у координацији са Оперативним центром система одбране Генералштаба Војске Србије бити један од основних задатака.

Са којим земљама у Европи је потписан LoC? Потписан је са земљама у нашем региону, јер НАТО такве споразуме закључује тамо где има операције и потребе за транзитом (ван Европе Ирак

*У мировне мисије
после вишегодишње паузе:
Посматрач ВСЦГ у Либерiji*

и Авганистан). Закључен је са: Албанијом, Аустријом, БиХ, Чешком, Хрватском, Мађарском, Словачком и Швајцарском током 1995. године, а са Бугарском и Словенијом 1999. године.

Потреба хитног спровођења Споразума је у директној корелацији са преузимањем обавеза међународне заједнице, на основу Резолуције 1244 Савета безбедности УН, а у вези је са нашим настојањима да се заштити српско и неалбанско становништво од оружаних претњи албанских екстремиста. Паралелно, а на основу резолуција Савета безбедности, НАТО и Еуфор су покренули преговоре о операцији "Althea", (спроводе је снаге ЕУ-Еуфор у БиХ) о међусобној војној подршци, пре свега покретљивости трупа Еуфора и Кфора у нашем региону. Зато се Споразум односи само на регион Балкана. Реално посматрано, у датом моменту, али и дугорочније гледано овај споразум ће се примењивати у случају угрожености мира на Косову и Метохији и евентуално у Македонији.

Интереси наше земље за хитно спровођење Споразума су следећи:

- Представљамо се као одговоран партнер међународне заједнице;
- Омогућавамо да се, ради појачања Кфора, створе услови за ургентан, неометан и организован транзит снага и средстава НАТОа и Еуфора према КиМ и шире у региону где се може очекивати деловање албанских екстремиста;
- То је један од начина да утичемо на безбедност српског и другог неалбанског становништва, јер немамо своје снаге на КиМ;
- Стичемо поверење држава Контакт групе и других међународних фактора који ће имати одлучујућу улогу током преговора о КиМ тиме што ћемо показати своју оспособљеност за сарадњу са НАТОом имплементацијом овог споразума;
- Искузујемо опредељеност европским и евроатлантским интеграцијама, те пружамо још један снажан аргумент да смо демократска земља у којој доминира принцип владавине права и контроле власти;
- Прилика да се нашим грађанима објасне реални интереси Србије од овог споразума и покаже да је сада НАТО за нас партнер, с којим остварујемо циљеве од заједничког интереса;
- Пружање додатног подстицаја свим нашим ресорима надлежним за имплементацију Споразума ради убрзавања рада на изради Упутства за транзит страних војних снага преко наше територије.

Правна аргументација у прилог Споразума:

1) Споразумом се читав правни режим транзита целовито заокружује. До његовог потписивања на снази су били следећи међународно-правни инструменти закључени између СРЈ/СЦГ и

ДОДАТНИ АРАНЖМАНИ

Споразум LoC је типски, а то значи да НАТО својим партнерима нуди исти текст, у којем су могуће незнатне варијације у зависности од специфичности државе, конкретних потреба мировне операције и статуса у односу на дотичне државе према Алијанси (да ли је чланица ПЗМ или не). То се односи и на већину одредаба и НАТО од њих не одступа. Највеће варијације су заправо могуће у Додатним аранжманима које државе закључују са Савезом. У нашем случају, у LoC споразум је посебно унета одредба о Додатним аранжманима којима се регулишу:

- механизми претходне најаве и начина транспорта (рокови најаве у зависности од природе транзита, контакт тачке, ланац обавештавања);
- руте кретања (улазна тачка–пролазна рута–излазна тачка; дозвољена оптерећеност путева и мостова; могућности коришћења железничких рута и лука; и други уско стручни технички детаљи);
- прелети (према већ успостављеном режиму прелета и уз помоћ Технички комитет СЦГ–НАТО),
- обим и врста контроле евентуалног превоза опасних материја у складу с међународним стандардима,
- коришћење телекомуникационих фреквенција (Министарство одбране спремно да уступи део свог опсега електромагнетног спектра),
- међусобна кривична и грађанско правна помоћ (сарадња полицијских и истражних органа, размена информација и доказа у евентуалним случајевима кривичних дела и одштетних захтева),
- финансијска питања (принцип наплате извршених услуга за струју, воду и оправке, начин повраћаја ПДВ),
- минимум царинских формалности (као посебан документ или у формулару за најаву),
- начин вршења ескорта, који обезбеђује МУП током целог транзита,
- усклађивање неких од наведених елемената са Законом о спољној трговини наоружањем, војном опремом и робом двоstrukе намене.

Натоа, односно држава контрибутора:

- Анекс 1-А уз Дејтонски споразум, потписан 21. новембра 1995, ратификован 2002. године;

- Аранжман о транзиту Кфора преко територије СРЈ, закључен, једнострана одлука Савезне владе, августа 2001. године;

- Споразум о ваздушним путевима за потребе мисија Натоа преко територије СРЈ са Техничким анексом, закључен 20. децембра 2002;

- Аранжман са Белгијом о транзиту у циљу логистичког снабдевања белгијских трупа (контингент на северу КиМ) од 10. јуна 2004; иницијативе Немачке и САД из 2005. године, којима се предлажу нацрти билатералних споразума, али се регулише и питање статуса њихових контингената приликом транзита преко територије Републике Србије;

- Ратификацијом Споразума и потписивањем Додатних аранжмана, сви ови различити режими транзита контингената Натоа уводе се у јединствен и заокружен правни систем и отклања потреба закључивања билатералних споразума о транзиту са појединачним земљама које дају националне контингенте за мировне операције Натоа.

2) Правна сигурност. Иако се од Споразума из 1995. године редовно, скоро свакодневно, одвијају различити транзитни трупа и опреме Натоа преко територије Републике Србије, постојала је потреба да се они детаљније регулишу. Споразум пружа правни основ за закључивање Додатних аранжмана, којима ће се уредити овај транзит.

Досадашњи вишегодишњи транзитни Алијансе преко наше територије одвијали су се без иједног инцидента и уз добру сарадњу с Натоом. Једини проблем је представљала наплата пружања услуга ескорта. Инциденти са трагичним исходом су увек

могући (као случај жичаре у Италији), али такав ризик прихватају све државе без изузетка.

ТЕЖИШТЕ БЕЗБЕДНОСНЕ САРАДЊЕ

Други битан споразум који Република Србија потписује при уласку у Партнерство за мир је Безбедносни споразум. Разлози и потребе за покретањем процедуре на потписивању и имплемен-

СТЕПЕН ТАЈНОСТИ У НАТОУ

SOSMIS TOP SECRET	(државна тајна)
NATO SECRET	(строго поверљиво)
NATO SONFIDENTAL	(поверљиво)
NATO RESTRICTED	(интерно)

Информације и подаци који су означени неким од наведених степена тајности имају исти третман заштите и дистрибуције као и информације означене степенима службена или државна тајна.

За сва поверљива документа (примање, класификовање, руковање, дистрибуцију и уништавање) одговоран је Регистарски систем (Registry System – RS). Свака земља, потписница Безбедносног споразума, оснива Централни регистар и подрегистре одговорне и за интерну дистрибуцију поверљивих информација и за вођење деловодника. Регистри могу бити основани на нивоу министарства, сектора или на командном нивоу. У зависности од организационог типа регистра, именује се COSMIC Control Officer (CCO), лице задужено за рад са информацијама са највишим степеном тајности.

Приступ поверљивим информацијама могу имати само особе са карактеристиком “потребно је да зна” (need-to-know). Минимум стандарда односи се на информације до нивоа и укључујући NATO SECRET. За COSMIC TOP SECRET су потребне посебне процедуре и мере заштите.

Да би запослени у државним институцијама имали приступ класификованим информацијама Натоа и да би могли да их користе у раду, морају имати сертификат за рад са поверљивим информацијама и морају знати које су консеквенце у случају непоштовања процедуре и примене мера заштите.

Комуникациони и информациони системи који се користе за обраду, чување и пренос класификованих информација морају одговарати захтевима безбедносне политике и стандардима Натоа.

Након комплетирања оваког административног споразума, пре почетка размене поверљивих информација, Уред за безбедност Натоа (NATO Office of Security – NOS) и не-Нато примаоци проверавају да ли су примењене све неопходне мере за руковање и складиштење поверљивих информација ради безбедне размене. Копију извештаја NOS добиће и не-Нато примаоци са којим Савез склапа овај споразум.

Имајући у виду да је Министарство одбране носилац ове активности, након изражене иницијативе Натоа за потписивањем оваког споразума, на састанцима Радног тима Министарства одбране за израду Нацрта уредбе о заштити и класификовању информација и података, усаглашен је полазни текст Нацрта уредбе. Заједно са будућим административним споразумом (члан 4. Безбедносног споразума), ова уредба би дефинисала додатне аранжмане и формирала инфраструктуру за техничку реализацију и примену Безбедносног споразума.

У складу са тим, Регистарски систем је јединствен и функционалан систем који обједињује алоциране делове ресора Републике Србије, а који се могу појавити као корисници/пошљаоци поверљивих информација и података од Натоа или према њему. Овакав систем у Србији обухватио би следеће: Државна комисија за безбедност информација успоставила би Централни регистар и своје подрегистре у Мисији Републике Србије при Натоа, Министарству одбране Србије, Министарству спољних послова, Министарству унутрашњих послова, Безбедносно-информативној агенцији и другима по потреби.

тацији Безбедносног споразума са НАТОом садржани су у *Стратегији одбране државне заједнице Србија и Црна Гора и Белој књизи одбране*. Предстоји доношење нових докумената на пољу безбедности и одбране Републике Србије.

Тежиште безбедносне и одбрамбене сарадње Републике Србије је на унапређењу односа са НАТОом и његовим чланицама. Циљ је успостављање и развијање војно-политичке, војно-техничке и војноекономске сарадње. Чланство у ПЗМ доприноси унапређењу односа и интензивирању сарадње наше земље са Алијансом и са њеним чланицама. Такође, успостављањем партнерских односа са чланицама ПЗМ олакшано је супротстављање најновијим изазовима и претњама глобалном миру, борби против тероризма и организованог криминала, који у региону југоисточне Европе представљају кључни фактор угрожавања демократских и реформских процеса.

Истовремено, сарадња Републике Србије и Алијансе спроводи се у Програму СЦГ (Република Србије као правни следбеник) и НАТОа, први пут одобрен од Северноатлантског савета НАТОа крајем јуна 2003. године. Трећи циклус Програма за 2006. годину потврђује усаглашене области сарадње, али не пружа могућност за размену података и информација између Србије и НАТОа и плански приступ потпуној реализацији предвиђених активности. Имајући у виду да је сврха Програма сарадње Србије и НАТОа припрема наше земље за приступање ПЗМ и избегавање почетних карактеристичних потешкоћа некомпатибилности наших снага са Савезом, велики део информација и података, неопходних у оваквом процесу, остају затворени и недоступни Србији због своје безбедносне класификације у НАТОу и непостојања Безбедносног споразума који би регулисао ово питање и омогућио државним органима приступ подацима који садрже степен тајности НАТОа.

Значај закључења Безбедносног споразума између Србије и НАТОа је вишеструк и представља логичан корак на путу ка члан-

ству у Партнерство за мир. Тиме би се створили услови за унапређење конкретне сарадње у области безбедности између Србије и НАТОа, као што су школовање припадника Војске Србије, припадника снага безбедности и администрације у установама НАТОа, војно-техничка сарадња, заједничке војне и полицијске вежбе... Врста и квалитет информација које би у оваквим условима биле доступне представницима Србије, представљале би значајну полазну основу за квалитетнију сарадњу са НАТОом и унапређење процеса реформе система одбране и безбедности.

Важност усаглашавања Закона (Уредбе) о заштити и класификавању информација на државном нивоу (доношење неопходно пре потписивања Споразума), те формирање Заједничког радног тела Републике Србије које ће радити на закључењу и имплементацији Безбедносног споразума са НАТОом, определило је Групу Србија–Нато за реформу одбране да ту проблематику уврсти у свој рад на једном радном столу. Интензивирање активности за формирање Заједничког радног тела Републике Србије је у току, након чега би требало да се појаве и први резултати у сарадњи са НАТОу по овом питању.

Могућност нашег скорог уласка у Партнерство за мир, коју је исказао генерални секретар НАТОа Јап де Хоп Схефера у недавној посети председника Републике господина Бориса Тадића седишту НАТОа, не оставља много времена за квалитетну припрему потребних законских аката које треба донети, и накнадну адекватну примену свих споразума које ћемо потписати у склопу нашег приступања. Нато нам, на овај начин, нуди преговоре, партнерску сарадњу и уговорно регулисање односа.

Данас смо у прилици да много тога зависи од нас самих и да сами бирамо пут, а добрим делом и брзину којом ћемо ићи ка европским и евроатлантским интеграцијама. Потписивање споразума и усклађивање стандарда, процедура и правила са НАТОом је правно-технички део посла и основ сваке будуће сарадње. ■

Жељко ИВАНОВИЋ

ГРУПА СРБИЈА – НАТО
ЗА РЕФОРМУ ОДБРАНЕ

ДУГОТРАЈНИ ПРОЦЕС

Данас не постоји ниједна земља у свету која може да тврди да јој није потребна реформа одбране. Стална унапређења су неминовност и овај процес се прихвата као дуготрајан. Србија спада у ред земаља у транзицији, оптерећена и специфичним проблемима, који додатно отежавају ефикасније спровођење реформи у свим областима друштвеног живота.

Од реформом одбране код нас до сада су се углавном подразумевали различити облици организовања и устројства елемената система, почев од нове територијалне дисперзије оружаних снага, корекција организационе структуре основних елемената борбене моћи и њиховог прилагођавања новим спољним и унутрашњим околностима, редефинисања стратешких војнополитичких позиција, измена у процесу одлучивања. С друге стране, погрешно је коришћен у ужем значењу и замењиван терминима реорганизација, трансформација оружаних снага, и слично. У зависности од онога ко реформу спроводи, представљен је, у једнопартијској систему, као идеолошки процес, или преко укидања или установљења нових организационих целина и премештања људи са једних на друге командне дужности. Овакве врсте мера доживљаване су као непопуларне, па отуда већ и само његово помињање код неких њених припадника изазива различите реакције, најчешће негативне. Ове врсте, назови промена, представљали су површинске, козметичке измене, без искрене жеље да се приступи кореним промена система одбране, у оквиру целивитих друштвених промена, које би довеле до установљења савремених и ефикасних институција одбране, а које би, истовремено, њеним припадницима омогућило достојан статус у друштву.

ПРВИ ПОКУШАЈИ

Након демократских промена уследило је формирање разних тимова за реформу система одбране од којих је најдаље, у конкретним предлозима, отишао Мешовити тим за реформу одбране Министарства одбране – Програм за развој Уједињених нација (UNDP). Основан 2003. године, Тим је први пут применио методу функционалне анализе у Министарству одбране и уз помоћ страних експерата из UNDP, стекао увид не само у структуру организационих целина, њене основне функције, већ и у начин размишљања његових руководилаца. Тим је предложио низ мера који би довели до суштинских промена. Реформа је представљена у нормативној, информационо-технолошкој, едукативној, културолошкој равни и равни управљања и развоја људских ресурса. Ова иницијатива, иако у почетку громогласно најављивана, остала је без одјека. Тим је расформиран, што је подразумевало и одустајања од резултата до којих се дошло.

Систем одбране се опет нашао на прекретници, а овога пута, друштвена догађања сама су наметнула неминовност његовог прилагођавања свеобухватним друштвеним променама. Неефикасна и гломазна институција одбране, прилагођена неким ранијим временима (визијама земље која више не постоји, а и даље недефинисане терито-

рије и граница), неефикасне функционалне организације, са великим бројем незапослених, нашла се у вртлогу новог времена које захтева другачије стандарде рада и начин размишљања. Успели су даљи догађаји подстакнути прокламованим унутрашњим и спољнополитичким приоритетима, који су, у случају система одбране, почели да се истичу обједињено у једном заједничком процесу. Иницирана је идеја о унапређењу интерресорне сарадње унутар области реформе система одбране у циљу изградње ефикасног система, способног за укључење у евроатлантске интеграције. Другим речима, нови приступ истицао је начело укључивања и сарадње у реформи система одбране не само надлежних ресора из Генералштаба и Министарства одбране тадашње СЦГ, већ и осталих републичких министарстава.

КЉУЧНИ МОМЕНАТ

Након успостављања и постепеног трогодишњег интензивирања сарадње СЦГ са НАТОом, на иницијативу Краљевине Норвешке, као контакт амбасаде у Београду за везу са НАТОом, у фебруару ове године оформљена је Група СЦГ–Нато за реформу одбране (Defence Reform Group).

Циљ формирања Групе, чији је назив промењен у мају 2006. у Србија–Нато за реформу одбране, јесте да се институционалним оквиром сарадње обезбеди помоћ Савеза у ефикаснијем спровођења задатака реформе система одбране у нашој земљи. Њена улога је саветодавна како би руководство наше земље адекватно и потпуно надзирало, координирало и руководило процесом реформе система одбране ради успостављања модерних институција одбране под цивилном и демократском контролом.

Опште опредељење спољне политике Републике Србије, према *Нацрту Стратегијског прегледа одбране*, јесте њена интеграција у савремене европске и међународне токове, засновано на начели-

“Започетој реформи потребна је подршка свих структура друштва и партнера, јер само безбедна земља може бити привлачна за стране инвестиције.”

Министар одбране Зоран Станковић

“Реформа система одбране важна је не само за вашу земљу него за регион и свет, а Група је инструмент који помаже реализацији политичких амбиција које треба да буду подржане потребним ресурсима.”

Амбасадор Краљевине Норвешке Хокон Блакенборг

КООРДИНАЦИОНО ТЕЛО

□ Представници Србије:

- помоћник министра одбране за политику одбране, копредседавајући;
- помоћник министра одбране за људске ресурсе ;
- помоћник министра одбране за материјалне ресурсе ;
- заступник начелника ГШ Војске Србије;
- начелник Управе за буџет и финансије МО;
- начелник Управе за стратeгијско планирање МО, извршни координатор;
- представник Министарства спољних послова, члан;
- представник Министарства финансија, члан;

□ Представници НАТОа:

- директор Директората за планирање снага НАТО, копредседавајући;
- експерти из цивилног и војног дела НАТОа;
- представник Амбасаде за везу са НАТОом у Београду;
- представници (изасланици одбране) земаља чланица НАТОа у Републици Србији

ма очување стабилности и мира у земљи и окружењу, изградња уравнотежених односа са великим силама и наставак добрих односа са земаља Трећег света. Стратешки интереси спољне политике Републике Србије су унапређење регионалне сарадње, пуноправно чланство у НАТОу које би било засновано на демократској вољи грађана и потпуна интеграција у Европску унију. Прикључење Партнерству за мир (ПЗМ) и потписивање Уговора о стабилизацији и придруживању ЕУ, представљају кораке на путу ка интеграцијама.

Кључни моменат унапређења стања безбедности представља укључивање Републике Србије у Партнерства за мир и успостављање других облика сарадње са Алијансом. Искуства земаља чланица НАТОа и оних које су увелико чланице Програма Партнерство за мир, те других међународних организација, веома су корисна у сагледавању свих аспеката приступања, као и савети њихових експерата у достизању безбедносних стандарда који се подразумевају и код приступања ЕУ.

Овим новим обликом сарадње, иако Србија није чланица ове организације, несумњиво је истакнута подршка НАТОа реформским процесима у Министарству одбране и Војсци Србије.

На првом састанку Групе, у фебруару 2006. године, основан је Координациони тим, састављен од највиших представника Министарства одбране, Генералштаба Војске Србије и Црне Горе, Министарства спољних послова и НАТОа, који активно учествују у раду. За копредседавајуће одређени су помоћник министра за политику одбране госпођа Снежана Самаршић-Марковић и директор Дирек-

ције за планирање НАТОа господин Франк Боланд. Дефинисани су називи радних столова, њихови руководиоци и представници земаља НАТОа који ће активно учествовати у њима.

Након другог састанка Групе интензиван је рад у оквиру већине формираних радних столова, анализирани су резултати и изнете слабости у дотадашњем раду. Наглашена је потреба интегрисања напора и активности са сличним иницијативама, као и планова билатералне војне сарадње, како би установило колико су поједине активности повезане са родом радних столова.

Трећи састанак обележен је присуством америчког амбасадора у Београду господина Мајкла Полта, норвешког амбасадора у Београду Хокона Блакенборга, министра финансија Владе Србије Млађана Динкића и министра одбране Зорана Станковића.

Доласком високих званица на састанак, Група је добила шири публицитет и јасан знак подршке међународне заједнице.

У јуну месецу, на четвртм састанку, након референдума у Црној Гори, Група је променила назив у Србија–Нато за реформу одбране. Основан је менаџерски тим – канцеларија са представницима Сектора за политику одбране Министарства одбране. Његов основни задатак је успостављање комуникације радних столова са представницима републичких министарстава и са експертима земаља НАТОа који активно учествују у њиховом раду.

На јулском састанку представљена је шестомесечна анализа рада у оквиру које су изнели значајна достигнућа и помаке у раду пројеката појединих радних столова, али и слабости са којима су били суочени. Констатован је значај успостављања веза са Форумом за помоћ земљама југоисточне Европе (South East Europe Clearinghouse – SEEC) и заједничких напора Србије и међународне заједнице на припремама за имплементацију *Стратејског прегледа одбране* и целокупну реформу система одбране. Приступило се изради Билтена Групе Србија–Нато за реформу одбране, са преводом на енглески језик, у коме су изнете појединачна достигнућа свих радних столова.

НАЈТЕЖИ КОРАК

Закључак учесника је да Група и даље представља основни механизам синхронизације и спровођења реформских процеса у систему одбране, у виду ефикасног управљања сложеним процесима, брзу размену информација и координацију са различитим државним органима и институцијама. Потреба за њеним постојањем потрајаће све док се у оквиру система одбране не укорене аутентичне институције које ће бавити искључиво реформским процесима и њиховом имплементацијом.

Данас не постоји ниједна земља у свету која може да тврди да јој није потребна реформа одбране. Стална унапређења су неминовност и овај процес се прихвата као дуготрајан. Србија спада у ред земаља у транзицији, оптерећена и специфичним проблемима, који додатно отежавају ефикасније спровођење реформи у свим областима друштвеног живота.

“Стабилна безбедносна ситуација предуслов је стабилног развоја целог друштва и доласка страних инвестиција. Отуда су реформе нужне и Влада Србије и Међународни монетарни фонд подржавају концепт професионалног система одбране.”

Министар финансија Млађан Динкић

“Реформа система одбране је критична тачка реформе целокупног друштва.”

Амбасадор САД у Београду, Мајкл Полт

ЦИЉЕВИ И МЕТОДИ РАДА

Циљеви Групе дефинисани су у оквиру Програма сарадње СЦГ и НАТО из 2005. године и извештаја о посети експертског тима НАТОа за реформу одбране јануара 2004. године.

Дефинисане су основне области које су обухваћене поступком анализе и процесима реформе и то:

а) организација цивилне и демократске контроле система одбране (функционисање и унутрашња организација Министарства одбране и цивилна и демократска контрола оружаних снага);

б) имплементација *Стратејског прегледа одбране* (систем управљања људским ресурсима, средњорочни и дугорочни план опремања, реформа система обуке, ревидирање стратегије и доктрине, развој концепта логистике, логистичких процедуре и стандарда и ревизија концепта резерве);

ц) управљање последицама реформе одбране (смањење броја запослених, преобука и преквалификација, конверзија база и непокретности и конверзија покретне војне имовине).

Ове области појасниле су пут достизања крајњих циљева реформи одбране, које карактеришу већину земаља у транзицији, као што су: демократизација друштва, прилагођавање новом безбедносном окружењу и интеграције.

Основне методе рада Групе заснивају се на изради пројекта у оквиру радних столова, као експертских тела, оријентисаних ка решавању појединачних, приоритетних, проблема у процесу реформе система одбране наше земље. Радни столови, 15 сталних и два ad hoc, на чијем челу се налазе руководиоци из организационих целина Министарства одбране, носиоци су пројеката у чијем раду учествују и представници НАТОа и других међународних организација или земаља чланица Алијансе. Руководиоци радних столова се редовно састају и координирају рад у оквиру свог стола, али и у оквиру Групе у целини. Одговорни су извршном директору Групе.

Сама спознаја о неопходности реформе система одбране је кључан и можда најтежи корак. Разлози за противљење су многобројни: код неких је то губитак радног места, код других привилегија и статуса, док трећи једноставно сумњају у сам исход и унапред одбијају промене. У сваком случају, када говоримо о систему одбране, присутни показатељи упућују нас на закључак да садашњу ситуацију карактеришу сложени проблеми који се више не могу потискивати и негирати. Подсистем одбране у оквиру целокупног друштвеног система данас је само део друштвеног ткива у дубоким променама, и не може се више посматрати као изолована и засебна целина, сама себи довољна. Примери развијених европских земаља упућују нас на правила и стандарде другачије организације рада и размишљања које додатно треба усвојити. Стога, реформу система одбране могуће је остварити само уз дубоку и искрену подршку припадника институција одбране. Без уверења, утемељених на реалној слици система и своје улоге у њему, она је само илузија. ■

Татјана РАКИЋ

МЕХАНИЗМИ ПРОГРАМА

ПРИЛАГОЂАВАЊЕ САВРЕМЕНИМ ОКОЛНОСТИМА

Од самог настанка, јануара 1994. године, Партнерство за мир (ПзМ) као програм НАТОа даје један нови квалитет савременој безбедној архитектури евроатлантске регије, омогућава нови приступ у стратегији проширења Алијансе и дели њену судбину сталне трансформације и прилагођавања савременим околностима. Истовремено, упркос околностима које су такође под сталном променом, Партнерство ипак остаје привржено још тада формално утемељеним циљевима програма у *Оквирном документу* Партнерства (Framework Document), као што су обезбеђење демократске контроле оружаних снага, транспарентност у процесу планирања одбране, развој кооперативних војних односа и дугорочни развој војних способности за заједничко деловање са снагама земаља чланица НАТОа.

Пред Оквирног документа, као билатералног споразума између НАТОа и државе приступнице Партнерству за мир, *Основни документ* Савета за евроатлантско партнерство (Euro-Atlantic Partnership Council - EAPC) предвиђа специфичне области у којима се савезници и партнери могу консултовати укључујући, али не и ограничавајући се на политичка и безбедносна питања, питања планирања одбране и буџета и питања политике одбране и стратегије. Важно је напоменути да је начело самоопредељења за сваког од партнера један од најважнијих аспеката ПзМ, које укључује мултилатералне напоре за налажењем најприкладнијих облика сарадње.

У складу са таквим оквиром, чланице НАТОа и партнери су заједно развили свеобухватну матрицу механизма како би подржали практичну примену циљева ПзМ и превели заједничке идеје у дело. Ова матрица механизма континуирано еволуира, не само у садржају сваког од механизма, већ и њиховој међусобној повезаности, како би одговорила на потребе, интересе и аспирације и савезника и партнера. Такође, ПзМ представља оквир за институционални утицај НАТОа на партнере, зависно од нивоа амбиције самог партнера, у усвајању савремених безбедносних стандарда и вредности. Такав утицај, директно или посредно, управо се преко механизма испољава у политичкој, војноодбрамбеној, нормативној, економској, геостратегијској и друштвеној сфери. Ово је покушај да се матрица механизма ПзМ представи као низ наменски оријентисаних инструмената.

РАДНИ ПЛАН И ИНДИВИДУАЛНИ ПРОГРАМ

План који је у складу са одлукама донетим на Самиту у Истамбулу, објединио *Радни програм Партнерства* и *Акциони план* Савета за

УНАПРЕЂЕЊЕ ОБРАЗОВАЊА И ОБУКЕ

Програм унапређења образовања и обуке (TEEP) покренут је 1999. године да би повећао капацитет образовања и обуке за тадашње и будуће захтеве оперативнијег Партнерства, посебно се фокусирајући на достизање интероперабилности. Има за циљ да оптимизује, усагласи и повећа транспарентност активности образовања и обуке у земљама НАТОа и ПзМ и повећа допринос партнера у процесу сарадње унутар Партнерства. У овом контексту, Систем напредног дистрибуираног учења (ADL) и симулационе мреже ПзМ (SIMNET) развијени су са циљем употребе технологије за учење на даљину (слично нпр. курсевима на Интернету) и развоја НАТО оквира за коришћење образовања и обуке војних кадрова за операције ПзМ под вођством Савеза. Наравно, то је додаток а не замена за интерактивне курсеве и праве војне вежбе.

БОРБА ПРОТИВ ТЕРОРИЗМА

Одмах након терористичких напада од 11. септембра 2001, *Савет за евроатлантско партнерство* обавезао се да ће предузети све мере у борби против терористичких претњи, а 2002. године покренуо је *Акциони план Партнерства за борбу против тероризма (PAP-T)* као платформу за политичке консултације и практичне програме у овој области, у складу са нормама утемељеним у Резолуцији 1373 СБ УН.

То је први ускотематски и резултатски оријентисан акциони план. Такође, за разлику од осталих механизма, то је флексибилан политички и концептуални оквир, а не структурисан механизам систематске сарадње. Он укључује развој способности за одбрану од терористичких напада (као што је заштита становништва од оружја за масовно уништење), затим обухвата војне обуке и вежбе у вези са антитерористичким дејствима, те активности унапређења физичке безбедности и сигурног уништења вишкова муниције и малог и лаког наоружања.

евроатлантско партнерство, представља детаљну мапу целокупне области ПзМ. Састоји се из два дела. Први је Упутство које успоставља структуру, супстанцу, политичке приоритете и практичне циљеве усаглашене 33 области сарадње. Други део представља каталог од 2.000 активности на годишњем нивоу из ког партнери бирају оне активности адекватне њиховим потребама и захтевима и уврштавају их у сопствене индивидуалне програме Партнерства.

Изјаве представљене у *Презентационом документу* и евентуални додатни предлози од НАТОа и појединачног партнера, представљају основу за развој и усаглашавање *Индивидуалног програма Партнерства (ИПП)* покривајући период од две године. ИПП се односи на војне снаге и друге ефикасности које су стављене на располагање за активности Партнерства, индивидуалне циљеве сарадње у различитим областима и конкретне активности које је потребно реализовати у свакој од области сарадње унутар ПзМ, а на основу каталога *Радног плана евроатлантског партнерства*. Индивидуални програми су отворени за све partnere, али ниједан од њих не сме да се меша у програме других. Транспарентност ИПП има за циљ унапређење билатералне политичке и војне сарадње међу суседима и партнерима уопште, те информисање домаће јавности о програму. Сваки ИПП покрива исти период као и *Радни план евроатлантског партнерства*, односно две године, а ажурира се на годишњем нивоу.

ПРОЦЕС ПЛАНИРАЊА И РЕВИЗИЈЕ – PAP

Представља круцијални део ПзМ, једини успостављен у самом Оквирном документу Партнерства. Иако Оквирни документ објашњава његову првобитну суштину, тј. интероперабилност, она данас не представља једини циљ PAP-а. С временом, захтеви PAP-а су постајали сложенији и директно повезани са унапређењем способности које је Алијанса постављала за себе. Пролазећи тренутно кроз свој шести циклус, он игра значајну улогу у остваривању чак четири од пет основних циљева ПзМ, поменутих раније, посебно развој финансијски одрживих и кредибилних способности за сопствене безбедносне потребе сваког од партнера.

ИЗГРАДЊА ИНСТИТУЦИЈА ОДБРАНЕ

Акциони план партнерства за изградњу институција одбране је покренут на Самиту НАТОа у Истанбулу 2004. године, а има за циљ развој ефикасних институција одбране под пуном демократском контролом. Овај механизам истражује могућности за сарадњу са другим међународним организацијама и институцијама које деле одређења за демократску трансформацију и безбедносну сарадњу у евроатлантској регији, првенствено ЕУ и Оебсу.

Представља добар оквир за инкубацију троугла реформе система одбране: мисије-финансије-способности, са тежиштем на изградњи институција одбране способних за спровођење овог континуираног процеса. Механизам PAP-DIB се чини најамбициознијим, али и најпотребнијим акционим планом, имајући у виду институционално слабу већину међу актуелних 20 партнера, са различитим интересима и широким потребама. Међутим, PAP-DIB не фигурира као самосталан механизам јер се у имплементацији ослања на PAP и IPAP.

ИСТРАЖИВАЊЕ ЈАВНОГ МЊЕЊА

У јулу ове године, Предузеће за истраживање јавног мњења "Medium Gallup" из Београда завршило је теренско истраживање на вишеетапном узорку од 1.005 испитаника који репрезентују бирачко тело Србије. Ево резултата на питање:

Да ли би наша земља требала да ради на томе да постане чланица ЕУ, ПзМ и НАТО?

	ЕУ	ПзМ	НАТО
Да	64,8	49,9	24,8
Не	20,6	28,0	61,4
Не знам	14,5	22,1	23,8

У развоју PAP-а НАТО је искористио своје капацитете процеса планирања одбране из два основна разлога: он служи НАТОу толико година у јачању кооперативног планирања и омогућава му да искористи своју дуго развијану експертизу. Заиста, PAP апсорбује око 40 одсто националног и особља Алијансе које се бави планирањем одбране. Овај процес се испоставио од велике важности за партнерске земље, без обзира на то да ли оне имају аспирацију придруживања Савезу или не. У својој суштини, то је шестогодишњи

процес који подразумева билатералне и мултилатералне елементе, са учешћем партнера на добровољној основи. Састоји се из четири фазе: попуњавање прегледа, декларисање партнерских циљева, израда министарског упутства и оцењивање.

Уопштено, PAP поставља захтеве које је потребно достићи у развоју способности и укључује широк процес ревизије и мерења прогреса, кулминирајући у извештају који се даје на увид министима одбране. Довољно значајно за partnere који развијају свој Стратегијски преглед одбране, коришћење PAP-а директно подупиरे њихове напоре у спровођењу оваквог захтевног процеса у сопственој реформи система одбране. Многи партнери су увидели, пролазећи PAP, да њихови циклуси планирања буџета нису синхронизовани са НАТОом, нити су реалистични и одрживи у складу са расположивим ресурсима.

КОНЦЕПТ ОПЕРАТИВНИХ СПОСОБНОСТИ

Концепт оперативних способности (ОСС), покренут 1999. године, и кораци за његову имплементацију развијени су са два конкретна циља. Прво, да се унапреде способности снага савезника и партнера за заједничко деловање у операцијама ПзМ под вођством НАТОа. Друго, да се обезбеди повећање флексибилности и предвидивости о потенцијалном доприносу и способностима у заједничком ангажовању војних снага у будућим операцијама под вођством НАТОа. Ово допуњава оцене у оквиру процеса PAP и помаже побољшању војне ефикасности оцењених снага.

Иако су све војне снаге и способности партнера, декларисане кроз PARP, потенцијално расположиве за операције под вођством Савеза, снаге овог концепта могу укључити мултинационалне формације савезници-партнери или мултинационалне формације укључујући партнере саме.

Свесни да одлуке о учешћу у конкретним операцијама и НАТО и партнери доносе од случаја до случаја, ОСС као концепт обухвата примену концепта *Мултинационалних здружених наменских снага* (CJTF) у ПЗМ, операције управљања кризама и примену циљева MAP-а. Појавни облици овог концепта су велики број постојећих регионалних иницијатива, као што су Балтички батаљон (BALTBAT) и Бригада југоисточне Европе (SEEBRIG).

ПОВЕРИЛАЧКИ ФОНД

Поверилачки фонд ПЗМ, као оквир успостављен 2000. године, у коме чланице НАТОа и појединачни партнер раде заједно на идентификацији и примени пројеката за сигурно уништавање залиха противпешадијских мина, муниције и малог и лаког наоружања. С временом, циљ Поверилачког фонда ПЗМ проширен је да обезбеди практичну подршку партнерима у ублажавању пратећих последица процеса реформе система одбране. Сваки пројекат воде једна земља чланица НАТОа и земља партнер, које су одговорне за његову примену и организацију финансирања. Такође, овај фонд је употребљаван и као подршка мировним операцијама, нпр. у реконструкцији аеродрома, пруга или путева.

Примена ових механизма Партнерства у пракси показала је да је интероперабилност снага први међу једнаким циљевима. Тако су, до догађаја од 11. септембра 2001, сви механизми Партнер-

ИНДИВИДУАЛНИ АКЦИОНИ ПЛАН

У Прагу 2002. године, покренут је и механизам IPAP у намери да се помогне заинтересованим партнерима у реформи и модернизацији структура безбедности и одбране, једним интензивнијим обликом сарадње. Он омогућава партнерима да, заједно са Алијансом, успоставе опсег циљева реформе, према којима ће НАТО обезбедити савет и помоћ. На овај начин, IPAP иде даље од IPP, омогућавајући више фокусиране активне консултације, намењен земљама које имају политичку вољу и способност да продубе свој однос са Савезом.

За разлику од већине других механизма, IPAP је флексибилан и базиран на конкретне проблеме који могу бити предочени једнако од партнера или НАТОа. Овај механизам ПЗМ настао је на бази искустава из MAP-а и посебног програма сарадње између НАТОа и Украјине. Поглавље IPAP о питањима одбране и безбедности се, скоро у потпуности, примењује кроз PARP.

Међутим, тек покретањем *Акционог плана за чланство* (MAP) 1999. године, парадигма реформе система одбране у оквиру ПЗМ је чврсто успостављена, дефинишући вредности и норме индивидуалне и колективне одбране. У достизању тих норми MAP се потпуно ослања на PARP и EAPWP, убрзавајући структуралну реформу система одбране и цивилно-војну координацију и имајући посредан позитиван утицај на учвршћивање демократије, политичке одговор-

ности и економског развоја. Имајући у виду да интероперабилност почиње у перцепцији, механизми EAPWP, IPP и TEER су помогли развој нове генерације официра чији се начин размишљања битно разликује од "хладноратовског" поимања безбедности. Посебно значајну улогу у томе су имале здружене војне вежбе и обуке, као и различите форме образовања.

АКЦИОНИ ПЛАН ЗА ЧЛАНСТВО

Акциони план за чланство (MAP), покренут 1999. године ослањајући се на Студију о проширењу НАТОа, намењен је партнерима који су изразили жељу да постану пуноправне чланице Савеза. Осим што представља практичну манифестацију политике "отворених врата" НАТОа, MAP помаже партнерима да појачано усредсреде своје припреме на испуњавање циљева и приоритета постављених у Плану, преко пет успостављених области деловања (политичка и економска, војноодбрамбена, ресурси, безбедност и правна област) за развој способности партнера неопходних за чланство.

Дакле, MAP је основни инструмент за припрему оних партнера који желе приступање Алијанси за одговорности и обавезе које чланство у тој организацији подразумева. Он представља програм савета, помоћи и практичне подршке који укључује широки спектар активности Партнерства, прилагођавајући се индивидуалним потребама аспираната, њиховим националним приоритетима, окружењу и потребама. Поред нових седам чланица НАТОа које су прошле овај процес, тренутно у MAP учествују Албанија, Хрватска и Македонија.

Са друге стране, *Концепт оперативних способности* (ОСС) помогао је алокацију и развој дела војних снага партнера, примењујући концепт *Мултинационалних здружених наменских снага* (CJTF), било да је реч о формацији НАТО-партнер или сами партнери међусобно. Концепт је показао високе резултате у јачању регионалних веза и покренуо неколико регионалних иницијатива. У економској сфери, *Поверилачки фонд* Партнерства одиграо је важну улогу у безбедном уништавању залиха противпешадијских мина, муниције и малог и лаког наоружања. Заузимајући флексибилнији облик, након 2004. године, циљ овог механизма проширен је на спонзорисање конкретних пројеката за решавање проблема и ублажавање последица целокупног процеса реформе система одбране.

За државе које имају аспирацију да приступе ПЗМ, као што је Република Србија, неки од ових механизма су делимично већ учињени доступним. Присутан је, на пример, Поверилачки фонд за Србију као економска помоћ имплементацији *Програма преквалификације вишка војног кадра у систему одбране* (PRISMA). Такође, у примени је још један поверилачки фонд намењен уништавању залиха противпешадијских мина у складу са обавезама Републике Србије према Отавској конвенцији. Ипак, основни механизам сарадње Србије и НАТОа, у овом тренутку, представља *Прилагођени програм сарадње* који обезбеђује систему одбране Републике Србије посматраче на војним вежбама НАТО/ПЗМ, представнике на курсевима у школи НАТОа, експертске посете у земљи и иностранству, итд.

Конечно, евроатлантска безбедносна култура, формирана у НАТОу, постала је динамичка парадигма која се следи усвајањем начела функционалне кооперативне безбедности данашњице. Матрица узајамно повезаних механизма, уколико се схвати и прикаже линеарно, оставља нас са добрим материјалом за размишљање у формирању сопствене перцепције и развоју будућих стратегија, политике и других концептуалних и дугорочних планирања. ■

Ђорђе ПЕТРОВИЋ